

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ปัญหาหลักที่ต้องการศึกษาและความสำคัญของเรื่อง

ป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณค่ายิ่งต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังเป็นฐานการพัฒนาประเทศในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2560-2579 และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 กำหนดให้มีพื้นที่ป่าไม้ทั่วประเทศอย่างน้อยในอัตราร้อยละ 40 ของพื้นที่ประเทศ เพื่อประโยชน์ 2 ประการ ได้แก่ ป่าเพื่อการอนุรักษ์ ในอัตราร้อยละ 25 ของพื้นที่ประเทศ คิดเป็นพื้นที่ประมาณ 81 ล้านไร่ และป่าเพื่อเศรษฐกิจ ในอัตราร้อยละ 15 ของพื้นที่ประเทศ คิดเป็นพื้นที่ประมาณ 48 ล้านไร่ ซึ่งในปัจจุบันประเทศไทยมีพื้นที่ป่าร้อยละ 31.68 คิดเป็นพื้นที่ 102.49 ล้านไร่ โดยเป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์ร้อยละ 20.44 คิดเป็นพื้นที่ 66.12 ล้านไร่ ส่วนพื้นที่ปลูกไม้เศรษฐกิจมีอยู่รวมกันเพียง 4.1 ล้านไร่จากนโยบายรัฐบาลที่ให้ความสำคัญกับการเพิ่มพื้นที่ป่าของประเทศและพื้นที่สีเขียวให้ได้ร้อยละ 40 โดยเฉพาะนโยบายในการเพิ่มพื้นที่ป่าเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการปลูกไม้มีค่า จึงได้ทำการรองรับ "ไม้ยืนต้นที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ" เป็นหลักประกันทางธุรกิจ เพื่อสนับสนุนแผนปฏิรูปประเทศ 11 ด้าน และยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ซึ่งเป็นไปตามข้อเสนอของคณะกรรมการปฏิรูปประเทศด้านสังคม โดยมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนปลูกไม้ยืนต้นในที่ดินกรรมสิทธิ์เพื่อการออม การสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ และเป็นการเพิ่มพื้นที่ป่าในประเทศไทย อีกทั้งประชาชนสามารถใช้ประโยชน์จากต้นไม้ระหว่างการปลูก โดยนำไปเป็นหลักประกันทางธุรกิจเพื่อกู้ยืมเงินกับสถาบันการเงินได้ ทั้งนี้การนำไม้ยืนต้นมาเป็นหลักประกันได้นี้จะไปสอดคล้องกับโครงการธนาคารต้นไม้ที่กำลังอยู่ระหว่างการจัดทำพระราชบัญญัติธนาคารต้นไม้อีกด้วย ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาและแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็งมั่นคง รวมทั้งสอดคล้องกับมาตรการลดก๊าซเรือนกระจกร้อยละ 7-20 ภายในปี พ.ศ. 2563 ตามข้อตกลงระหว่างประเทศเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ประเทศไทยได้ประกาศเจตนารมณ์ไว้ และสอดคล้องกับการอนุรักษ์พื้นที่ทรัพยากรป่าไม้ดังพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เมื่อครั้งเสด็จฯ ไปยังหน่วยงานพัฒนาดันน้ำทุ่งจ้อ พ.ศ. 2519 ความว่า "ควรจะปลูกต้นไม้ในใจคนเสียก่อน แล้วคนเหล่านั้นก็จะพากันปลูกต้นไม้ลงบนแผ่นดินและรักษาต้นไม้ด้วยตนเอง" โดยถือเป็นโอกาสในการสร้างอาชีพ สร้างรายได้ ให้กับประชาชนบนพื้นที่สูง ก่อให้เกิดการอนุรักษ์ พื้นที่และใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืน

ไม้เศรษฐกิจ เป็นแหล่งวัตถุดิบสำคัญสำหรับการใช้ประโยชน์ในพื้นที่สูง เช่น ไม้พลังงาน สำหรับใช้ในครัวเรือน ไม้สำหรับการทำการเกษตร ไม้สำหรับก่อสร้างบ้านเรือน หรืออุตสาหกรรม

ไม้อื่นๆ โดยปริมาณการใช้ไม้ภายในชุมชนบนพื้นที่สูงมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้พื้นที่สูงทางภาคเหนือส่วนใหญ่เป็นภูเขามีความลาดชัน ประกอบกับการใช้ประโยชน์ที่ดินของประชาชนส่วนใหญ่อยู่ในที่ดินที่มีใช้ที่ดินกรรมสิทธิ์และอยู่ในพื้นที่ป่าไม้ แต่ปัจจุบันประเทศไทยได้มีการจัดที่ดินทำกินให้ชุมชนตามนโยบายของรัฐบาล ที่มุ่งเน้นและให้ความสำคัญในการแก้ไขปัญหาการไร้ที่ดินทำกินของเกษตรกร เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม และแก้ปัญหาการรุกรานเขตพื้นที่ป่าสงวน รวมถึงการประกาศใช้พระราชบัญญัติป่าไม้ (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2562 เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปลูกไม้ยืนต้นมีค่าเพื่อสร้างรายได้และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนมากขึ้น สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญจึงได้ดำเนินโครงการศึกษาไม้ยืนต้นเศรษฐกิจเพื่อเป็นอาชีพเสริมของครัวเรือนบนพื้นที่สูง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการเป็นไปได้และโอกาสในการส่งเสริมการปลูกไม้ยืนต้นเชิงเศรษฐกิจที่เหมาะสมและสอดคล้องการใช้ประโยชน์ที่ดินของชุมชนตามกรอบมาตรการการแก้ไขปัญหาการอยู่อาศัยและทำกินในพื้นที่ป่าไม้ (ทุกประเภท) ตามนโยบายรัฐบาล

1.2 วัตถุประสงค์

- 1.2.1 เพื่อศึกษาปัจจัยทางด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และกฎหมายสำหรับการปลูกไม้ยืนต้นเศรษฐกิจบนพื้นที่สูง
- 1.2.2 เพื่อศึกษาศักยภาพของชนิดไม้ยืนต้นเศรษฐกิจที่เหมาะสมสำหรับการปลูกเป็นอาชีพเสริมของครัวเรือนบนพื้นที่สูง
- 1.2.3 เพื่อศึกษาแนวทางการเป็นไปได้และโอกาสในการส่งเสริมการปลูกไม้ยืนต้นเชิงเศรษฐกิจที่เหมาะสมบนพื้นที่สูง

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

- 1.3.1 การศึกษาปัจจัยทางด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และกฎหมายที่ส่งผลต่อการปลูกไม้ยืนต้นเศรษฐกิจบนพื้นที่สูง ในพื้นที่ 3 ระดับความสูง
- 1.3.2 การศึกษาศักยภาพของชนิดไม้ยืนต้นเศรษฐกิจที่เหมาะสมสำหรับการปลูกบนพื้นที่สูง ประกอบด้วย
 - (1) ชนิดไม้ยืนต้นเศรษฐกิจที่เหมาะสมต่อการปลูกบนพื้นที่สูง
 - (2) ปัจจัยแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของชนิดไม้ยืนต้นเศรษฐกิจ
 - (3) รูปแบบการปลูกและการใช้ประโยชน์จากชนิดไม้ยืนต้นเศรษฐกิจ
- 1.3.3 การศึกษาแนวทางการเป็นไปได้และโอกาสในการส่งเสริมการปลูกไม้ยืนต้นเชิงเศรษฐกิจที่เหมาะสมบนพื้นที่สูง และสามารถดัดแปลงมาใช้ประโยชน์ได้โดยไม่ขัดต่อกฎหมาย สอดรับ

การใช้ประโยชน์ที่ดินของชุมชนตามกรอบมาตรการแก้ไขปัญหการอยู่อาศัยและทำกินในพื้นที่ป่าไม้
ทุกประเภท

